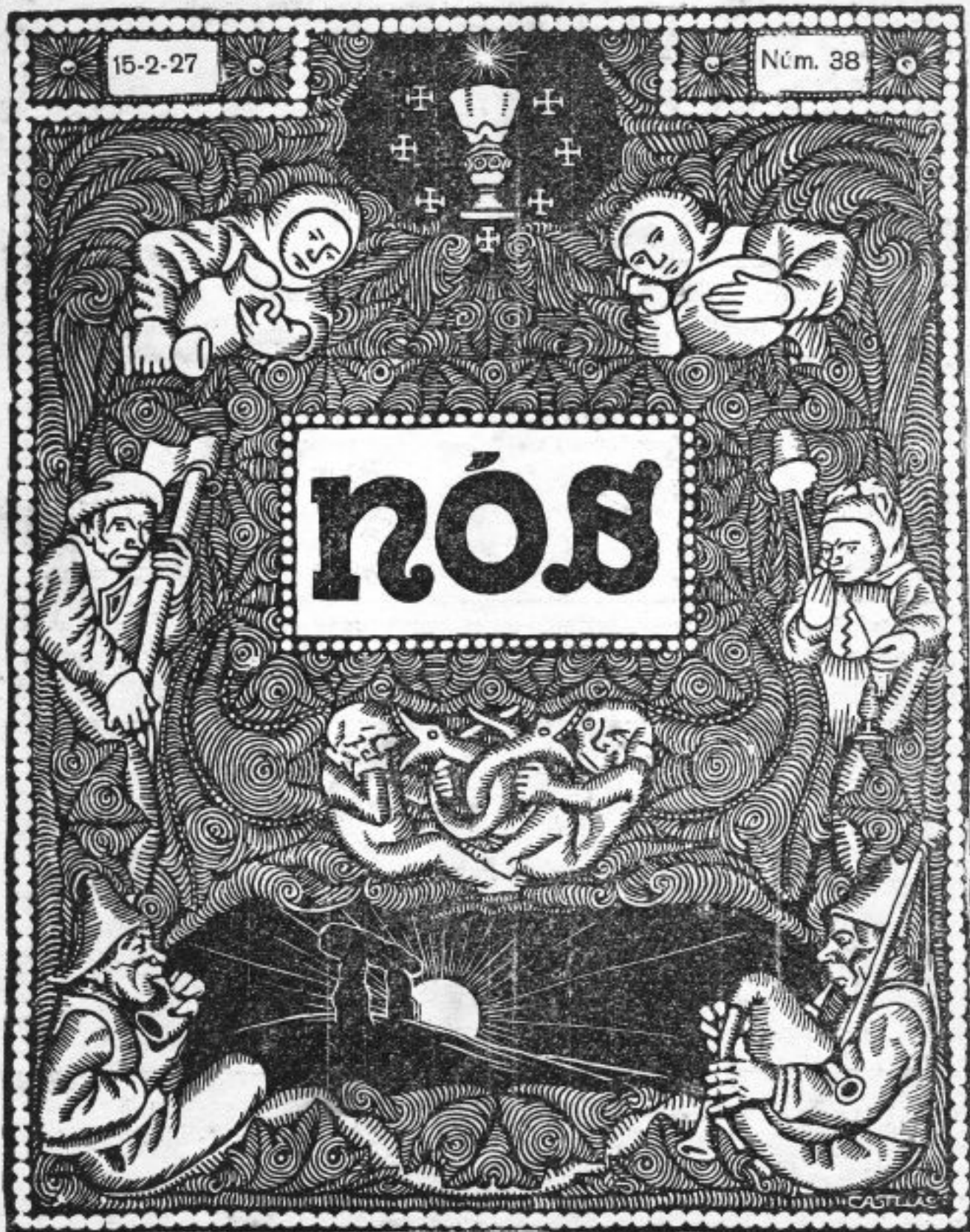

15-2-27

Núm. 38

nós

CASTILAS

BOLETIN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

DIREITOR LITERARIO
Vicente Risco

DIREITOR ARTÍSTICO
Alfonso R. Castelao

DIRECCIÓN E REDAUCIÓN

Sto. Domingo, 47 - OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:

Real, 36 1.º - A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce números, na Península	6 pesetas.
Fora da Península	15 ..
Número solto na Península	1 ..
Na Argentina	60 centavos
En Cuba	30 ..

OS PAGOS SON ADIANTADOS E OS GASTOS DE XIRO DE CONTA DOS SUSCRITORES

Este boletín non publica mais orixíns qu'os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

SUMARIO

O Pelingrino, por R.

A fontenla viva da nosa cultura, por A. Villar Ponte.

Notas en col da paisaxe romántica, por R. Otero Pedrayo.

A paisaxe no Cancioeiro da Vaticana, por Xosé Filgueira Valverde.

Arquivo filolóxico e etnográfico de Galiza

Os homes, os feitos as verbas, pol-a Redaución.

LEA VOSTEDE

A NOSA TERRA

IDEARIUM DAS
IRMANDADES

Administración Real, 36 - A Cruña

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano IX

Ourense 15 Febreiro 1927

Núm. 38

O PELINGRINO

Na esgrevia penedía, tempo da soedade,
Onde chora a pantasma divina da saudade,
Entr'os mornos outeiros deita maina fontela
Con soar de psalterio e refulxir d'estrela.
O probe pelingrino empoeirado, desfeito,
(Un corpo que non lembra a quentura do leite,
E na y-alma aniñadas as arelas da espranza)
Vai car'a penedía con firme seguranza.
No farto chán labrego hai lugares d'abondo,
Quéimase na lareira a frouma con estrondo,
Corre escumoso o viño i-o branco pan da terra
Preside a limpa mesa en compañía da xerra.
Hai leite, lume, acougo; o probe pelingrino
Nin-os olla, levado pol-a voz do seu sino.
Sua descuberta frente non pensa na fartura
Poís soilo arela a friaxe da domiñante outura.
A carón do camiño estoupa unha fervenza
E nos colos de xestas comestos pol-a avenza
Cantan loiras pastoras as historias das fadas,
Dos gnomos e dos elfos, con aire de baladas.

Triste camiñante
Deixa teu andar
Ven ós nosos circos
Riseiro beilar
Nos verdes lameiros
Ao craro luar
Com'as volvoretas
Imos boligar.

Cangado o pelengrino pol-os aires da serra,
 Non escoita as chamadas garimosas da terra.
 Á soma d'un cruceiro pensaba un vello monxe
 Ó ritmo misterioso das campanas de lonxe
     Chega a noite, camiñante,
     Ven comigo a parolar
     E na celda do mosteiro
     Moito temos que falar.
     Os froitos da miña cencia
     Teranche que contentar.

O pelengrino n-ouve a tentación do sabio,
 Pois xa gostou dos libros o amargurado labio.
 As tremantes estrelas choran na fonteliña
 E n-auga estrelecida vai deitando mainiña.
 As verbas de consolo pr'a probe y-alma núa.
 Brinca riba dos montes o novelo da lua...
 O pelengrino bica a friaxe do granito
 E sinte nos seus beizos os beizos de infinito.

R.

A fontenla viva da nosa cultura

Libros enteiros poderían escribirse falando do eterno infortunio que aflixe ás nosas aldeas e marifeiros, sois e verdadeiros xente do traballo no noso país.

ROSALIA DE CASTRO

GALLEGOS E GALEGOS

Vai pra perto de corenta anos, ó desembarcare en Norteamérica, decíalle Parnell a O'Neill estas verbas curiosas: «Sei que viven nos Estados Unidos e no Canadá, case que un millón d'irlandeses emigrados; veremos se teño a sorte d'atopar algúns irlandeses entr'ese millón d'irlandeses».

Ó falar así Parnell quixo establecer unha diferenza crara: a diferenza real e fonda que existe entr'os nados na Irlanda e os que, ademais de nados na Irlanda pensaban de xeito intenso nos problemas da illa verde.

Pois eu tamén, sempre que falo n'unha vila galega penso si entr'os *galegos* que m'escoltan haberá algúns *galegos*. E o meu pensa-

mento leva acugulada unha tristura mais fonda que o de Parnell, posto que Parnell refiriase ós seus paisanos emigrados e eu refirome ós meus paisanos da metrópoli. ¡Ós meus paisanos da metrópoli habitantes das vilas, que fundamentan o que eles coidan a súa cultura n'un arredamento absoluto da terra e da alma da terra!

O arquitecto Antón Palacios, pensando nas frases de Rosalía, postas encol d'este traballo, deseñou unha coroa que il xusga a mais espresiva pra pór sobre do escudo da Galiza. Esta coroa ten como materiais únicos mazorcas de millo e cónchegas de aviñeira, tan ben dispostas, que dan a perfecta impresión d'unha coroa mural. Pois ben; esa coroa maxinada por Antón Palacios ofrécenos a verdadeira realida-

de da vida galega. A vida galega é labrega e mariñeira. Vida do «rus», balismada pol-a fouce, embrema do laboratorio, que somella un sino interrogatiyo de ferro acelrado, e pol-o remó, embrema dos mariñans, que somella un sino admiratiyo de madeira. A fouce co'a que as maus dos segadores afeitan as fazulas da terra e o remó c'o que as maus dos mariñeiros peitean os cabelos do mare...

Dos dous millóns e medio de habitantes que ten Galiza, según as derradeiras estadísticas, somentes catrocentos mil compoñen as vilas, total-as vilas, e o resto, ese *resto* considerable de dous millóns d'almas, moran, traballan e sofren nos campos e nas mariñas, alonxados do elemento villego e horfos de toda protección e axuda dos que nas vilas s'educan. Dous millóns d'almas iriñas poboadas das nosas paisaxes. Dous millóns d'almas pra quenes mais alá do vencello da parroquia, organismo natural, non esiste outra cousa que unha austración confusa á que chaman Goberno de Madrid - pra eles Estado e Goberno é o mesmo - que lles arrinca contribucións, que lles leva fillos pra serviren o Rei, que lles obriga a pagar foros, e unha concreción crara, o camiño d'América, que coidan posibre medio do conqumiento do vellocino d'ouro. Mais alá da parroquia, escómenzando pol-o auntamento, todos son cercos hostís á vida do labrego e do mariñán; cercos imponentes de deberes sin dreitos. I eu penso: Pra o campo fan falla ligas de dreitos do home; pra a cidade ligas de deberes, enantes que de dreitos.

CONCEITO DA PARROQUIA

A parroquia, pois, é coma mosca na tea d'araña. Na fermosara das nosas paisaxes hai a fonda door dos poboadores d'isas paisaxes. Doores que non ollan ou non queren ollar os villegos que van pol-o vrán o campo e á mariña sintindo no fondo da i-alma a paradóxica escravitude que lles impoñ a moda de pasaren unha tempada, saudosos da mifira urbana, no seio da Natureza libre, na grande liberdade dos hourizontes amples, entr'o mar e a montana... Doores que se agora escómenzan a atopar pequeno eco entr'algunhas persoas das vilas mais é, case sempre, por comenencia política que por arela de fraternidade e de xustiza. E o espírito da paisaxe galaga

péchase a comprensión dos villegos vranentes e dos propagandistas políticos. Porque si amor non hai comprensión.

Acontece co'a paisaxe - díxolle unha vez Concepción Arenal a D. Francisco Giner - o que con certas pousadas aldeáns, nos que, cando o viaxeiro pregunta: ¿qué hai de xantar? contéstaselle: «o que vostede traia». E iso terá de sel-a paisaxe; o que cada un traia. E que ha tragner - levare, diciríamos millor - á aldeia o señorito que vai a aldeia escravo da moda ou o abogado universitario ou das silveiras que non ve no campo mais que votos inocentes que se poidan conqumiere?

Hérder afirmou que pra intensificarmos o amor á terra, percisábase engadir o coñecimento ó sentimento, Ruskin, que comprendendo a Natureza en toda a sua agarimosa sinxeleza. E eisí nós en Lugo, na primeira asamblea nazonalista galega, conformes con Hérder e Ruskin, sintindo deitar bágoas d'emoção dos nosos ollos, ovimoslle a Banet Fontela, coma a un patriarca bíblico, estas verbas, todas verdade e posiza, que nos faguan lembrar de Fustel de Coulanges:

«Abonda con votar ás doce unha ollada pol-a parroquia; onde haxa un lume, onde haxa unha chimineia que fumegue, elí hai un voto, elí hai un fogar, unha entidade real e viva...» E Risco engadía: Elí hai un deus, o *deus agni*, na primeira persoa da sua triple manifestación que se chama aló na India o *fogo de Garhapatya*, centro da familia, base de todo drelto e de toda lei e de toda xustiza. Patriarcalismo, comunidade, supercidadanía. As esencias do vello e eterno dreito ario, d'onde viñeron total-as leis dos pobos civilizados que viven mais que os Imperios e que non as tumban as revolucións. ¡Cousas vellas coma o mundo que son as mais futuras! ¡Cousas tan de oate que ninguén se lembra de cando puideron escómenzare e que son tan de mañán e tan de sempre!

¡A parroquia! Unica verdadeira unidade primaria natural da sociedade nosa, que vive nos recunchos da paisaxe obedecendo ó espontaneismo do costume superior a total-as leis escritas. Rubide a calquer outeiro á hora do mediodía, cando a campana tanxe brindando a oración do descanso, e saberedes fidelmente, concienzudamente, da vida d' unha colectividade

de campesina, sin precisáredes de investigadores da Facenda nin d'empregados do Catastro nin de xueces nin de maxistrados. Aquela nube de fume azul que nimba o verdor da paisaxe, escoando pol-as tellas d'unha casa, pertence ó fogar d'esta familia que se val ben de seu; aquela outra pertence ó fogar d'outtra familia que se val medianamente; aquela de máis alá sai d'unha chouza onde a existencia é serodia e cativa; aquela... E o vello petrucio vos irá eisi inventariando todas as chouzas e faguendo o censo das mesmas sen dubidare nunca, seroe e xusto coma o deus da paisaxe... deus honrado inda que probe, deus filósofo e sentenciador e inda que sin letras...

E desceredes do outeiro, pol-a curripa cobregueante feita c'os pés dos labregos ant'os fentos irtos e os toxales de chourimas d'ouro, recibindo a venia solene dos piñeiros lanzás que abalan a bris, pensando na mentira do Estado, na farsa do Concello e na verdade da parroquia que unhas leis absurdas, argalladas por vilegos, descoñecen e esquencen. O venerable petrucio de brancas guedellas que as ralolas do sol trocan de prata, vos parecerá entón un patriarcal héroe d'unha lenda na que anda a se definir o vello e eterno éreito arlo, d'onde viñeran as leis de Manú e as Doce Táboas, os costumes xermánicos e os cánones da Egrexa, todas as leis dos pobos civilizados que viven mais que os imperios e que non as tumban as revolucións. E inda eicais bullgará d'aquela nos vosos mlolos a atrevida concepción d'un posibre réxime de soviets parroquiaes que mancomunados serían capaces de faguer da Galiza un pobo orgánico, un todo vivo e armónico, sin Estado, é xeito dos Estados d'hoxe.

Levade, pois, a emoción da parroquia: na i-alma cando queirades pensar en galego. Pensade que toda xustiza e todo dreito terá de se basare na parroquia, verdadeira e primaria unidade real da nosa terra, ond'as vilas sinifican tan pouco, que non recadan pra si mais que catrocentos milleiros d'almas, mentres dous millós de galegos, gobernados d'as vilas en vilego, alén do radio parroquial non ollan outra cousa que capataces ó servizo d'un ente lonxano e invisible que lles impón deberes a cito e non lles reconece dreitos de ningunha cras.

¡As veces, o renxer do carro pol-as co-redoiras fondas e froidas, no mesto silencio aldeán, lémbra-nos unha queixa doente, irmán do canto das estepas de Borodine, un terrible salaio oferendado ó ceo pol-a parroquia esquecida e opreixa! As veces, cando nos decatamos d'este desleigamento que os nosos vilegos experimentan pol-a aldeia, lembramos aqueles versos fortes e braadores que Shelley ceiboulles ós homes da Inglaterra. «Homes d'Inglaterra - dicía - ¿porqué aradel-a terra pr'os señores das vilas que vos teñen asoballados? ¿Porque teceades con traballo e coitado as ricas roupas que os vosos tiranos levan? ¿Porque alimentades e vestides d'as berce á cova a eses ingratos vilegos que esprota: o voso suor, mais aínda, zugen o voso sangue?» E entón a poesía de Alfredo Brañas *Como n'Irlanda*, parécenos inspirada. E as nosas vilas parécenos coutos ulsterianos e ulsterianos os centros docentes das mesmas. Non temos presente que na vida terreal poderíamos vivir sin merceiros, sin homes de curia, sin melciñeiros, sin soldados; sin labregos, non. Un esgrevio esquitor da nosa raza deixou estas verbas: «Todo o pode ñorar o home sin perigo da vida agás o tempo da sementeira do pan. E os que ñoran esto, son os que se bultran, se cadra, dos que non o ñoran, que son os peisanos.

A CULTURA ESPECIFICA

Pois ora dígovos: aquel petrucio que nos deu o ben da sua compañía hastra o outeiro, aquel petrucio mestre en agudezas e humorismos, algo filósofo coma todol-os petrucios galegos, según o dito de Unanimo, tan obedente á oculta tradición, antiga e nobre, da Raza, parécenos - como llo parecería a Euxenio D'Ors - que inda que non deprende a lère, posé unha cultura, a cultura específica, orixinal da nosa terra, que o fai superior ós bachilleres e doutores das vilas, escravos d'unha instrucción mimética e sin alma... Aquel petrucio merece un vitor na nosa universidade futura, porque somentes Galiza ha ser grande, somentes Galiza ha ser Galiza e non un territorio con habitantes coma é hoxe senón un país con almas, cando logre infundir o espírito patriarcal nos ensinos das novas xeneracións. Que ese espírito, o espírito dos nosos vellos, é o etemal espírito, probador da moder-

na teoría da herencia psicolóxica, que inspirou cecais o credo priscilianista e os versos d'Ayres Núñez e as arelas dos Irmandiños) e os esceticismos de Francisco Sánchez e as páxinas milliores dos PP, Feixóo e Sermento e do crego de Fruime e as *Prozas de Galicia* de Fernández Neira e as *Follas Novas* e os *Cantares* de Rosalía e o humorismo de Eça de Queiroz e a arte de Castelao e Asorey... Que ese espírito é o fondo de permanencia do noso *ser enxebre*, trunfador a través dos séculos de todas as invasións estranxeiras, creador dos costumes e das supersticións do pobo, tantas veces tomadas por ouxeto de bulra pol-os vilegos letrados e hoxe estudadas en serio pol-os mais sabios homes de cencia, e fonte da perene é inestinguible do noso lirismo saudoso... E non falo da raposería que moitos coñecen unha virtude da raza, porque a raposería pra nós é o froito de cinco séculos d'escravitude e rebaixamento: a esencia da raposería, chámase cobardía. E se os galegos novos queren ser algo, teñen que empregaren contra a raposería franqueza. Cecais a franqueza castelán sexa un eco do imperialismo de Castela. Por iso o despertar do catalanismo e do vitzcarrismo, é un feito de franqueza ruda.

Como xa dixen outra vez, deica o d'agora, d'ende a nosa longa decadencia, só os labregos, os aldeáns foron artistas dignos de tal nome na Galiza. Porque eles cultivaron e conservaron as cántigas, os bailes, as tradicións, as saudades, o culto á terra, a riqueza da fala; só eles, co'as suas almas infruídas pol-a paisaxe, consistencializaron o seu ser na eterna harmonía do anaco de cosmos onde Deus lles dou a vida. Todos os elementos da arte propia ficaron perpetuados por eles sementes a través do tempo. Sin eles, Galiza no pórtico do futuro vería escrito o *lasciate ogni speranza* que Dante leu no limiar do Inferno. Os outros galegos, os galegos das vilas, os galegos de partida bautismal, unicamente, con toda a sua cencia e a sua arte non fixeron cousa fecunda, cousa de transcendencia. Viviron «formando cola no teatro da vida». «Eu digo dos labregos e aldeáns pensando na parábola de Cristo: «Vos sodes o sal na nosa terra, e si ese sal perdera o seu sabor ¿conqué Galiza será salvada? ¿Qué cultos son os nosos campesinos analfabetos!»: cabería afirmar co'a frase de

Charstenton. É o *Humus* do que o *Homo* foi formado a primeira sustancia da conciencia.

A INORANZA CULTA

Brindovos, pois, eiquí, a paradoxa, dije canto á bendita inorancia aldeáa porque somellante inorancia foi preservadora da nosa cultura esencial; porque dita inorancia culta perpetuadora da nosa personalidade, da nosa alma colectiva, ten un fondo de trascendencia superior centos de veces á cultura libresco e reflexa dos desleigados, por outro nome inorantes cultos. Porque aquela cultura, que é a sabiduría popular sempre viva e fatexante, acesa como unha chama vestállica no escrazón da terra, hanos de permitir os pensadores galegos novecentistas realizar, como nos séculos IV, XII, XV e XIX, momentos cumios da nosa Historia, estivo a rentes de se realizare. Ben dixo Ortega Gasset: «Disgraciada a raza que non fai un alto na encrucillada enantes de proseguir a sua ruta; que non se fai un problema da sua propia intimidade; que non sente a heroica necesidade de xustificar o seu destino; d'emborcar craridades sobra sua misión na historia; porque ninguén pode orientarse no Universo senón a través do diverso da sua raza; xa que vai acochado nela, coma pingote d'auga na nube viaxeira...»

Nos outros, vilegos, por o esquecete todo, temos esquecido que o camiño de Santiago foi o camiño d'Europa, camiño de dúas vías: a vía franca, aberta na terra pol-os pés sangrantes dos pelengrinos e a vía lactea pendurada da bota do ceo por unha fê que fixo xermolar o noso xenio. E ese camiño hai que volver a abrirlo, porque pra abril se non precisa da influencia dos políticos nin dos cartos do Esado, senón do esforzo da mocidade universitaria, da prestación persoal dos bos galegos mancomunada c'o espírito dos poboadores dos nosos eidos, que coñecen as verdades en primeira man, según a frase do poeta. Nosa misión non é violentarmos a realidade pra axetala a un esquema ideolóxico; nosa misión é a de alumear as enerxias autóctonas e deixalas en liberdade d'obrar, de curapril-a sua evolución, desenvolvendo todas as posibilidades hereditarias. Como dixo Risco, temos que ser mais folkloristas que filósofos, entendendo co'forme a frase do mais liberal dos es-

critores ingleses, Chesterton, que nada hai mais democrático que a tradición. Somentes onde hai tradición hai Porvir; e onde non hai tradición somentes hai mimetismo. A tradición é axelamento ás libres espontaneidades. O consuetudinario é o espello racial. E xa chegou a hora de que nos enfrentemos contra d'aqueles que queren que o pobo queira o que eles deprenderon nos libros, e que resultan inda piores que os tiranos que impoñen a vountade d'ouo Poder, porque son os cegadores das fontes cristiáñas da libre espontaneidade popular.

O UNIVERSAL NO CERCANO

Guerra Junqueiro, ó remate do seu poema «Os simples» di: «Tentei unha obra d'arte que fose ao mesmo tempo absolutamente individual, ingénitamente portuguesa e vasta e fundamentalmente humana». Veleiqui un versículo exemplar: o universal no cercano, o latexo de vida de todol-os séculos e de total-as distancias, n'un latexo noso. A universalidade está nos enardecidos - escribiu alguén - coma a san coor da intemperie nos mariños de carabela. Preocupados ante o doorido sentir alleo, aproveitan millor as horas velando pol-a door coñecida e cercana, porque non precisan gastaren o tempo do camiño nin o da adaptación ó iren mais alá, porqué tran ensiños que aproveitar e millorar.

Un panorama d'inmediacións tería de ser pra cada galego o programa concreto da súa actividade, antes que o valeiro ideario das tertulias de café ou casino. Pañorama d'inmediacións representado pol-a nosa campía e pol-a nosa mariña, compoñentes da *rexión natural*, xa que dentro da bioloxía moderna óllase que cada individuo nasce c'o seu medio propio e que a vida do home é un diálogo ant'ou espírito e o seu contorno, diálogo que sosteñen dous millós de galegos inda hoxe e que catrocenos mil vilogos andamos a interrumpire desvencellados da propia e especifica cultura por un posticismo cultural xenérico imposto por exósmosis d'oua meseta do centro. I-eu dígovos que pra o amor todo mundo é patria; pro que pra o coñecemento requírese a limitación ó noso, que traí após de sí a característica mais pura da civilización, consistente en poseer o sentido da reciprocidade, según o ten probado Chesterton. E d'isto que xa ven decotán-

dose os labregos dos nosos vales, das nosas montañas e das nosas mariñas, teñense que decotar tamén os inxenios abogadescos envenenados pol-as universidades da Edade da Pedra. Envenenados dixen, e dixen ben, porque podeades ouservar, coma teño eu ouservado, que son os aldeáns que se fan señoritos de carreira os piores nemigos das reivindicacións da terra.

Desconfiade dos que, por amor á humanidade, din desenxerguêrense de amaren á Patria. ¡E tan doado por os nosos amores nas estrelas! Ise amore pol-as abstraccións lonxanas non molesta, nin eisixe sacrificios, nin responde con ingratitudes. O difícil é amare moi de perto o que unhas vegadas é ledicia, outras vegadas dôr e moitas tristuras; ó que si cicais nos alixeira a cãrega da vida, outras vegadas é pesadume.

Ise que non aman perto e pertenden faguer nos creere que aman moi lonxe, lembran aos seres de sensibilidade perturbada, que se non emocionan por nada na realidade, e choran cõ autore ó lêren unha novela.

O verdadeiro patriotismo, que é amore e desexo da xustiza, non pode endexamais arredare a unhas nazóns de outras, senon xuntalas estreitamente n'unha mesma aspiración. Como non hai patria sin familia, sen patria non pode habere humanidade.

¡O universal no cercano! Eiquí compré ista chamada: o universalismo, reducido a nominalización simbólica esquemática, é Oxford, Cambridge ou a Sorbonna. O cosmopolitismo Sanghai ou Singapoore. Universalista foi Santiago antano; cosmopolita é o Vigo d'hoxe.

Pensade que frente a total-as entidades astrautas a *rexión natural* - á que cada vez a Xeografía moderna vaille concedendo maior importancia - afirma a súa calidá real, meténdose pol-os ollos, e que somentes é rexión, somentes é unidade xeográfica natural aquej anaco de planeta cujos caracteres típicos poden acharse persentes n'unha sola visión. Só eisí se esprica - di Dantín Cereceda - que a concencia ouxetiva da realidá rexional superviva a todo subxetivismo de doutriña e d'escola, xa política, xa d'outra crás. A Xeografía física ten que conllicionar estreitamente a Xeografía política.

Os elementos e factores xer noladores da

concepción nacional son, en primeiro termo, a comunidade do lugar xeográfico (*comunanza di sede geográfica*, di o profesor Ricchieri) de que nascen os costumes e analoxía d'intereses e sentimentos. Na creación e carácter do dreito, da lírica, da épica, da pintura, hai que lle concedere, a pouco que se afonde o análisis, maior intervención á terra e o clima que ó home mesmo. Son mais ben produto da súa recíproca concomitancia. N'ista tésis - afirma Ricchieri - queda iluminado todo o proceso histórico pol-a xeografía mesma - nexo eterno do que foi e do que ha ser, que no variar dos sucesos perpetua a súa esencia permanente. A historia é a i-auga que gurgulla; a xeografía, o oculto depósito do que deita, capaz de lle comunicare súa calidá perdurabre.

Pra todo home - escribiu Dantín, xeógrafo alleo ás ideías políticas - súa nacionalidade é ante todo, seu país, a súa *terra*: a língoa, os costumes, a tradición quedan fundidas n'este termo do que arrincaron. As manifestacións espritoes fillas son do interior do home; pro iste interior, ¿quén o condicionou? ¿Houbera sido o mesmo o misticismo de Santa Terixa de ter contemplado a paisaxe galega en troques de contemplar as parameiras d'Ávila? Gabriela Cunningham na primeira páxina da súa obra *Her Life and Times* fala d'isto con notable craridá. Nunca a paisaxe pareceu intrer os crásicos castelás, emporiso o medio se lles adentra; o que parece seu interior hermético non é senon o lago espelleante ond'a paisaxe anda a se reflexare. A visión de Castela que por contraste ofércenos Rosalía nos *Cantares*, é outra proba do dito.

Por eso eu vos manifestaba que Galiza ten unha cultura guieira que é a cultura que latexa nos ditos dos nosos petrucios e nas cántigas das xentes dos nosos eidos. E nós con esta cultura popular, inda que non posêramos nominalizacións de súa universal representativas da mesma, poderíamos alardzarmos d'un releve cultural superior ó de Bélxica, verbigracia. Porque Bélxica, país tan progresivo, non conta unha cultura propia con raíces tradiciónas, e os nomes de Verhaerne, Maeterlinck, entre outros conecidos universalmente, non se achan ligados á tradición belga, non son unha expresión racial como é a nosa Rosalía, merecente de se calificar mais ainda que de poeta da Raza de

toda a Raza n'un poeta. Certo que non temos nomes da sinificación d'un Cervantes ou dun Frel Lois. Pro, percisamente, pra aspirere a telos, queremos o recobro do noso espritoallísimo. Que por recobral-o Portugal mostra na épica *cincoentista* o cumlo luminoso de Camoens.

O MOLDE COMPOSTELAN

Ora pensemos todol-os galegos na nosa comenencia: pensemos que a Santiago lle corresponde por dreito histórico e por dreito xeográfico, ser a capitalidade espritoal da Galiza. Porque Santiago é a nosa cibdade mais enxebre, a nosa cibdade mais *natural*, e cicais por ser nada d'un miragro. Como dixu Otero Pedrayo nasce naturalmente no cerco montañoso no que adormece: óllase o granito arrincado das canteiras posto en severas ordeacións con tanta craridá coma vemos erguerse pouco a pouco unha casaña de perpiaño preto da canteira, a carón da estrada. Santiago rise do sol, da lua e da auga. Non'a teme: o contrario, ela continúa a obra dos arquiteitos e dos escultores decorándoo co'as fermosas coaracións dos musgos e liquens, dos orcelos e das parietarias. E por Santiago o curso da civilización mundial que iba camiño d'oriente co'as cruzadas tornou pra occidente.

Santiago, sede da gloriosa cultura do século XII, centro e *omphalos* do antigo mundo occidental que atraiu a Galiza un tempo a Europa inteira xunguindonos con ela directamente e independentemente do resto da Hespaña; Santiago supera dor da arte románica e o poema en pedra do mestre Mateo, e masculinizador da arte barroca, coma podedes observar na Eirexa de San Francisco; Santiago, pobo universitario, onde cada pedra lembra unha gloria e onde cada gloria áchase petrificada; Santiago, onde o señor de Lanzós concebiu os estatutos dos irmandiños, onde Carlos V foi rechazado pol-o pobo, a nobreza e o crero; onde Antolín López Faraldo formou o seu cerebro e Brañas e Cabeza de León sentino o rexionalismo e Pondal fixose bardo e Díaz de Rábago agrario e López Ferreiro hestoriador e Cotarelo enxebre e Taibo poeta e Rosalía áchase durmindo o derradeiro sono; Santiago, posto providencialmente coma xigantesca estela de granito labrado n'un punto

equidistante por igual das ondas do mare de Vigo que cantou Martín Codax e das ondas do mare da Cruña que espellaron a imaxe de Breogán, tén a obriga de ser a cabeza xermoladora da cultura nova pol-a que peltamos con fé os que xa chamamos ó Atlántico *o mare nostrum*, porque é o mare das descubertas, o mare celia, o mare pol-o que rolan as brétemas velañas levando e traguendo stadades.

Todos queremos que Santiago seña outra vez a capital diretriz da Galiza e non sepulcro xacente d'un pasado, coma agora. Mais pra selo non lle abonda con se considerare insula d'hommes ilustres e herce de lembranzas groriosas pra recreio de turistas. Necesita crear homes *egrexios*. Porque poden acharse moitos homes ilustres n'aquel pobo, coma n'este e n'outros; pro *egrexios*, poucos. Poucos *egrexios*, entendendo que *egrexio* quer dicir etimolóxicamente, fora da grey e da grea, por riba do rebaño. E fora da grey, por riba do rebaño, somentes están os loitadores, os que se non adican a liquidaren o carácter coma diciría Ganivet – pra faguejo adatabre a todas as vasixas que lles ofeza calquer oleiro con mando. E Santiago hoxe, si fai ilustres e ilustrisimos, non fai *egrexios*, non fai homes de carácter sólido e insolubre. E eu non sei de nada mais

triste que os sabios que liquidan o seu carácter pra non molestaren a ninguén.

Os derradeiros historiadores alemáns, os historiadores post-monsenianos – coma fixo ouservar ben Euxenio Montes – afirman que Roma, a maior e millor estrutura social que houbo endexamais, foi feita xermolar pol-os rapaces deportistas que moraban alonxados das cibdades vivindo unha vida d'*esport* e d'*estudo*. E o país que, según Emerson e Chersteton, relembra hoxe a Roma, o país de millor estrutura política actual, Inglaterra, foi precisamente quen inventou o fútbol e sintiu a primeira devoción pol-a paisaxe, chegando na sua arte á humanización dos animaes. Lembrede a escola dos *laquistas*. E logo pensai – chegando á mais sinxela das síntesis – que o rusticismo deulle a forza a antiga Roma republicana e anda a vigorizar a moderna Inglaterra, verdadeira República coroada. E concurde que pra que non sigan xenerando almas de xelatina as nosas vilas e cibdades é perciso ollar ó campo e ó mare, na esculca do verdadeiro ser da raza, que alenta inda vivo no espírito dos aldeáns e os mariñeiros, a soya xente do traballo no noso país, como dixo Rosalía.

A. VILLAR PONTE

Notas encol da paisaxe romántica

SERÁ doado fixar algunhas característecas da interpretación romántica da paisaxe? Sempre fumos nemigos das crasificacións e catalogacións na radiante e difusa materia poética e coidamos que a fé, moitas veces incoscente, nos sistemas da historia literaria é culpable en grande parte da priguza espiritoal e da suficienza burguesa da maior porción do público letrado. Non me cansarei de padricar ós mozos que fixan dos prólogos, das crítecas e dos manuales, d'incirralos pra que afonden destemidamente no misteiro das almas dos poetas e dos filósofos. Si a impresión deixada n'iles por Goethe, por Rousseau, por Proust, é contraria á que doumatizan os crítecos oficiáis, millor, e si despois de leer e pensar algunhas páxinas resolven deixar o libro no estante pra bolarse a axexar pol-o campo o frocecer novo

das acacias, millor que millor. Mais sempre que se cumpra co-a limpa arela de leer e de pensar.

Pra facer as notas seguintes teimeei un procedemento sinxelo; maxinarme que teño dazasete ou dazaolito anos, i-esquecendo toda a estratificación de comentarios e relacións que se teñen doutamente acugulado sobre dos grandes románticos, entrare nas suas páxinas c'aquil novo corazón pra facer n-un coaderno de crase unhas notas espalladas pr'o meu uso particular. Mais ben que liñas cosrutivas, itinerarios topográficos com'os que fan os viaxeiros en espera de que co tempo s'erga o mapa completo da rexión. Sistema de paseante isolado. Ledo vagar nas horas sercas deixadas pol-o latexar das paixós. Xogo. Non esqueza o leitor que volta en miña compañía ós dazaolito anos.

O método é ben románteco. Xa nas crases ouvimos dicir que Rousseau fora o descubridor da natureza no senso moderno. Será certo ou non. Isto de poñer marcos na Historia das almas é demasiado ambiciosa. Seméllase ó dito tamén ben acreditado do que o Petrarca fora o primeiro en apreciar a beleza das montañas. Seguiríase, de ser certo, que o Renacemento soupo ollar a natureza e n-hai afirmación tan arbitraria. Millor a sentiron os poetas dos Canzoneros, os monxes arredados na soedade dos cumes, os pintores framengos de Bruxas, de Gante, que non axexaban nas escumas o xurdir do lombo da sirena, nin facían a Xúpiter presidente das nubes tromentosas. Os homes da Edade Media levaban dentro d'eles unha filosofía e proieulábana na paisaxe. Igual os modernos i-os novecentistas, todos levamos unha filosofía mais ou menos confesada.

Voltando a Rousseau, abrimos o seu derradeiro libro: *Reveries d'un promeneur solitaire*. Non parés feito por home vello, desfeito, ventado pol-a morte. Tén anacos - os millores - feitos pol-a mau d'un mozo, de neno grande, insatisfeito, mal criado e xenial que sempre foi Rousseau.

Unhas liñas. O autor botaniza. Sinte emoción sinxela ó parecer na catalogación d'unha herba. En troques o mundo mineral non l'interesa: «le règne mineral n-a rien en soi d'aimable et d'attrayant». Ben é certo que o conceuto de roca non se tiña formado i-a mineraloxía era tida por estudo noxento ou chilladura de rico. Inda na Italia de Stendhal, un príncipe parvo non arelaba senón facer medrar a sua colección de minerais. Os pobos i-as lendas celtas sentiron millor a beleza dos requedros. A relixión das pedras está n-iles ben incada Chateaubriand camiño do Norte americano, desembarcado na neboenta Terranova, fai con laxex unha especie de dolmen, lembranza da Armóreca deixada.

En Rousseau, e sen sair das *Reveries*, temos a maneira de paisaxe garimosa ós primeiros romántecos. Logo houbo o Sul, o Oriente, a paisaxe humanamente apaixonada das ruínas e dos cementerios. O devandito é un vago paisaxe do Norte e millor do Norte outonizo. Rousseau fala do lago de Bienné: «as oreas son mais salvaxes e romántecas qu'as do lago de Ginebra porqu'as rocas e os arbo-

redos chegan preto da i-auga». Nótese o emprego da verba *romántecas*, en 1777 ou 78. Inda faltaban moitos anos pr'a decapitación d'Andrés Chenier, pr'o prefacio de *Cronwell* e pr'o *Hernani*. O centenario do Prefacio cai n-iste ano de 1927.

É dicir qu'o romanfismo na verba e no senso, mais escrusivamente no noso tema da paisaxe, é mais vello que Rousseau. Ispiraba as literaturas xermánicas, coma mostrou Mad. de Stael na *Alemagne* traducindo o pensamento de Schlegel no seu *Curso de Literatura*. Cando os profesores s'ocupan das cousas, é qu'as cousas van maduras. Literariamente estaba formado na Gran Bretaña i-en Suíza, terras montesias.

Un dos millores capítulos da *Historia da Literatura Ingresa* de Taine adicase a amostrear o xurdimento do novo espírito no peisano escocés Roberto Burns. Dend'il a balada e a montana escocesa foron a novidade i-a avangarde. Mais forte foi o influxo de Thomson e d'Osián.

Nas *Estaciós* de Thomson (sería curioso facerse unha biblioteca de libros inspirados pol-o ciclo do ano, dend'as meditacións cristiãs pra cada día, hastra as *Sonatas* de Valie-Inclán i-os *Peisanos* de Reymont. O vivir das vilas esquece demasiado o ritmo cósmico) choutan as cachoeiras, galga o mar car'os cons, baixa o ceo neboento sobr'os bosques saloucantes. O sensualismo inglés tiña descoberto a natureza n-un senso aitivo. Xa non era unha decoración, senón unha chea de personaxes. Pol-o mesmo tempo, no comenzo do XVIII, Kent, un pintor, inventou o xardín inglés. Outros pintores ingleses fixeron paisaxe moderna. Ingraterra non se pode pensar sen a paisaxe en primeiro termo. Londres medra gardando nos seus tentáculos anacos de paisaxe, a avenza pásia en verdadeiros lameiros a carón do asfalto vilgo. Un orgulo salvador de raza de gentlemen cazadores, de yeomen do Norte, endexamais ben metidos na vida de salón dinantes, agora na de cosmópolis.

En Thomson atópase por primeira vegada a verba *romantismo* e unha das suas xustas aplicaciós. Mais nos orixes hai unha soma mais podrosa: Osián. Pouco importa a mistificación literaria. Hai un latexar que enfeitizou a xenios tan difrentes coma Napoleón, Cha-

teaubriand e Goethe. Cicais quen millor sentiu a poesía cósmica do ermo outonizo i-a forza étnica da raza atlántica da veiramar, foi o noso Ponal. Tén seu moimento feito pol-as brétemas dos mares do Norte. Non é enxebre no senso vulgar da verba, sendo o millor intérprete da paisaxe nas nosas letras.

Nos orixes romántecos andan - entr'outros - dous suízos ben esquecidos. Un foi naturalista, non botánico coma Rousseau, senón atento estudoso estaslado no misteiro dos pregamentos alpinos: Haller. Antes do seu poema, os Alpes eran tidos por feros e salvaxes desertos, bós pra cruzalos de présa, coma fixeron César, Benvenuto Cellini, o crásico I-espíritoal Presidente des Brosses. Craro que no pobo e nos monxes había unha impresión da poderosa natureza que non se manifestou na literatura *culta*. O outro suízo, Gessner, foi moi lido na España no século pasado. Logo soilo quedou com'un eixemplo de poesía pastoral nas retóricas, por sere mansiño e d'un deísmo inocente. De fixo infruíu nós poetas galegos do rexurdimento moderno, inda que non sexa doado calibrar a súa acción.

Cando no 25 de febreiro de 1850, Benxamin Constante, Chateaubriand, Mad. Recamier, ollaban d'os palcos a batalla de Hernani, o Romantismo tiña froceido suas milliores posibilidades. Na interpretación da paisaxe chegou moi logo e seguiu idéntico a sí mesmo. Todo veu do Norte: os cemiterios de Young, a Edade

Mela de Walter Scott, a marcha ou estadea dos morlos de Bürger, o satanismo de Byron. O leitor terá istas indicaciós soilo com'esquemas de *memorandum*, pois n'hai vagar pr'outra cousa. Pra rematar, imos comparar dous pasaxes de mocidade.

«Estamos defendidos pol-as rocas do Jura. Erguerse, andar nos caos e nos bosques, sentarse á soma, falar das cousas polítecas, preveñir os acontecementos, voltar á hora do sinxelo compango». (Lamartine, no 1815).

«Estou en Versailles fai catro meses: mais é de verdade estar en Versailles? Non deixo o leite, nin puden ir unha soila ves ó castelo, nin ó Trianón, nin a ningunes. Abro os ollos na noite pechada e pergúntome si o lugar herméticamente pechado e alumzado pol-a eleuricidade no que vivo está posto n'outra parte millor qu'en Versailles, do que non ollei unha soila folla marcha boligar sobre ningún dos estanques. Tal é miña bela mocidade e meu belo vivir. Somentes dos meus pensamentos estreñadamente resñados coma un que tén todo perdido e ren pode perder. Trouxo vosa carta moita tristura. Estivo enferma? Está voste causa? É triste? É imposible e será preciso que vos vexa en París». (D'unha carta do grande Marcel Proust, en 1890).

Estas liñas saien do noso tema da paisaxe, mais teñen ensinos que non compre sinalar.

RAMON OTERO PEDRAYO

A paisaxe no Cancioeiro da Vaticana

(Proseguimento)

*poil-o cervo hi ven
esta fonte seguida ben...*

(1.ª e 2.ª)

791

Marchou o mozo que diante da nai fixose o collado pra mellor gañala. Diálogo entre a nai e a filla. Outra das cántigas inmorrentes do Cancioeiro. Di a filla:

*Tal vai o meu amigo,
con amor que ll'eu ei,
como cervo ferido
de montero del rei.*

*Tal vai o meu amigo
madre co meu amor,
como cervo ferido
de monteiro maior.
E se el vai ferido
irá morrer al mar
si fará meu amigo
se eu del non pensar*

(1.ª, 2.ª e 3.ª das 5)

Anque escollín, por típicas estas cántigas, aínda tén outras que falan das fontes, o Cancioeiro, entre elas a 271 de Soares Coello do mesmo tema que a 795 de Pero Meogo.

Lembrarei un caso do pintoresco, ben contraposto ó liñalismo de todas as cántigas de amigo, de rara persistenza no romantismo do século XIX. Tópase na c. 825 de Pedr'en Solás.

*A que vi antr as amenas,
Deus, como parece ben,
eu mirella das arenas
des i penado me ten.
Eu das areas la mirei
des entón sempre penei.*

O TÊMERO

O têmico na paisaxe do Cancioeiro é a serra allea e hirta. O suxeto do serventesio de don Afonso pasouna na súa fuxida:

*O que foi pasar a serra
e non quis servir à terra... (1)*

A idea das donas barudas xúntase á das serras. Di Alvaro Afonso:

*...a terra de Cintra, ó par d'esta serra,
vi unha serrana que braadava guerra (2).*

Das prantas o toxal e o pouco belido. N'él se meteu o Don Estebo de Soares Coello:

*.. ou se o vise andar fora da via
como o eu vi en xunt a Amarante
que non sabía sair d'un toxal. (3)*

Das aves, os corvos xa citados.

O LAQUISMO

Na xa citada cántiga 902 de Fernand'Esquio, tópase un caso de laquismo ben notabre na poesía dos Cancioeiros pol-a influencia que amostra:

*Vaiamos, irmana, vaiamos dormir
nas ribas do lago. hu eu andar vi
a las aves meu amigo.*

(1) Don Afonso X, c. 77.

(2) Alvaro Afonso, c. 419.

(3) Soares Coello, 1011.

O MAR

Tres grandes segrels de xeito mariño e inspirazón oceánica téñ o cancioeiro: Xohán Zorro, Pai Gomes Charriño e Martín Codax. As súas cántigas, como as dos outros moitos cantores do mar na nosa poesía medioeval, teñen a mais fonda diferenza de estrutura e ritmo cos demais cantos d'amigo e somellan sere feitas sobor dos temas musicais cantados pol-o pobo nos barcos e nos peiraos.

O motivo poético mais usado é o da dona que agarda no porto ó seu amigo ou o da que vai gozar con él no mar. Abundan os paralelismos das vagas e do amor e as referenzas ó baño ritual do que é lembranza o da Lanzada. A saudade dos que van e dos que esperan téñ no Cancioeiro moitas manifestazóns que elixen o mar e a ribeira pra se localizar. O mar ou o río levan poucos epítetos, os cisixidos pol-a métrica somentes. O mar pode sere *salido*, *levado*, e *alto*, *salgado*, *forte*. As ondas son tamén *altas*, ou *grandes*, ou *costeiras*.

As cántigas que se refiren ó mar son as mais fortemente fermosas dos Cancioeiros.

Da serie poética de Xohan Zorro (751 a 761 incluídas) soio tres trovas non falan do mar, as demais o teñen por principal motivo. Así:

753

*Per ribeira do río [alto]
vi remar o navío [barco]
e sobor ei da ribeira! (2)*

754

*En Lisboa, sobre o mar. [lez]
barcas novas mandei labrar [facer]
ai, miña señor belida! (3)*

755

*El rei de Portugale
barcas novas mandou labrare,
e la irán nas barcas sigo
miña filla e vos amigo! (4)*

(1) Os poetas do Valcanso que falan do mar son Pero Meogo, Roi Fernandes, Xulao Bulseiro, Xohan Zorro, Mendinho, Roi Paes de Ribela, Esteban Coello, Don Afonso o Sabio, Xohan Soares Coello, Don Denis, Fernandes, Nuno Torneral, Gonzalo Eanes do Vilal, Pai Gomes Charriño, Martín Codax, Aires Nunes, Pero Gonzalez de Portocarrero, Alvaro Afonso, Per Amigo de Sevilla, Bernal de Bonaval, Pedr'en Solas, Fernand'Esquio, Nuno Porco, Xohán de Avóin e Xohan Aires.

(2) Poño as dúas primeiras estrofas das seis que téñ.

(3) Dúas primeiras das catro.

(4) Piranzira das catro.

757

*Pel-a ribeira do río [alto]
cantando ía la dona sígo [d'algo]
d'amor:
- Veñan as barcas
pel-o río a sabor (1)*

758

*Méte el rei barcas no río forte;
quen amigo ho, que Deus llo amostre;
a la vai madre,
e ox'el suldade! (2)*

759

*Xus a lo mar è o río
oxe namorada irei
u el rei arma navío
amores con vosco m'irei (3)*

760

*Pel-a ribeira do río salido [levado]
trebellei, madre, con meu amigo [amado]
amor ei migo,
quen non ouvese.
Fis por amigo
que non facese?*

Non esclarexarei o argumento, de seu oralo, d'esta serie narrativa, cicais superior à de Codax nos recursos métricos anque de molta menor importancia poética.

Paio Gomes Charíño, outro dos catro grandes cantores do mar, almirante, e señor de Rianxo téñ cántigas de tipo mariñeiro feitas sobre temas musicais populares. A 401 xunta o motivo eróico das froles co do mar:

*As froles do meu amigo [amado]
bríosas van no navío, [barco]
e vanse as froles
d'aquí ben cos meus amores.
Briosas van no navío, [en o barco]
para chegar ao ferido, [fosado]
e vanse as froles
d'aquí ben cós meus amores.
Para chegar ao ferido, [fosado]
e servir mí corpo belido, [loado]
e vanse as froles
d'aquí ben cos meus amores (4).*

(1) Enteira.
(2) Primeira das dúas.
(3) Primeira das catro.
(4) Inteira.

Esta cántiga de idea oralmente desenvolvida movemento aquecido e xusta proporción é unha das mais rigurosamente perfeitas do Cancioeiro según os cánones da versificación dos troveiros. Baixo os seus versos están, non embargante, os remos a baíer nas augas como na 429, de carácter somellante na que aparés o Apóstolo como padroeiro no mar.

*Ai Santiago, padrón sabido
vos m'adugades ô meu amigo
sobre mar ven quen frores d'amor ten
mirarei, madre, as torres de Xaén (1).*

Cicais pertescente à mesma serie, en parte non coñecida por nós, é a razón 424 onde o mar aparés no seu aspeito trágico:

*Dixéronm'oxe, ai amiga, que non
é meu amigo almirante do mar,
e meu corazón xa pode folgar
e dormir xa, e por esta razón,
o que do mar meu amigo sacou
saqueo Deus de coltas c'afogou... (2).*

De todos coñecidas son as cántigas de Codax. O estudo de Oviedo (3), nunca ben gabado, afórrame de insistir no seu eisame. Lembrarei, pois, soio o mais saínte do moito que tería que recoller elquí do meirande dos nosos poetas mariñeiros. Xa teño falado da Interrogazón ás vagas (4):

*Ondas do mar de de Vigo,
se vistes meu amigo,
ai, Deus, se virá cedo? (5).*

Tén Interés remarcar a alusión à contemporazón das ondas, que fan lembrar ô amado:

*Miña irmana fermosa
treides connigo
a la elrexa de Vigo,
hú é lo mar salido,
e miraremol-as ondas (6).*

e do baño, xuntoiro dos corpos, como o amor o é das i-almas:

*Cantas sabedes amar, amigo,
treides connigo a lo mar de Vigo
e bañarnos hemos nas ondas (7).*

(1) Inteira.
(2) Primeira das tres estrofas.
(3) Vd. B. A. G., números, 112-118.
(4) Véxase a interrogazón ás cervas de Pero Meago.
(5) Codax, c. 884. Vd. 870.
(6) Codax, 806.
(7) Codax, c. 828.

A lembranza do amigo pol-a contempzón do mar non aparés en ningún segrel elspresada con tanta cralidade como en Roi Fernandes que di:

*Cand'eu vexo las ondas
e las muit altas ribas
logo mi veñen ondas
al cor, por la belida;
maldito seia el mare
que me faz tanto male.*

*Se eu vexo las ondas
e vexo las costeiras,
logo mi veñen ondas
al cor, pol-a benfeita;
maldito seia el mare
que me faz tanto male. (1)*

En troques o motivo do baño téñ moita menor importancia en Esteban Coello, c. 322 que di na primeira estrofe:

*Se ox'o meu amigo
soubese iría migo
eu al río
me vou bañar
al mare.*

Nos outros poetas menores do mar tópanse as características notadas n'estes tres e aínda os seus temas como vemos son repetidos de cote. Así en Xulao Bolseiro:

*Nas barcas novas fois'o meu amigo d'aquí
e vex'eu vir barcas e teño que ven hí
miña madre, o meu amigo! (2).*

I-en Nuno Fernandes Tornerol:

*Vi eu madre andar
as barcas en o mar
e mórrome de amor (3).*

tópanse os motivos de Xohan Zorro, elsaltados en Gonzalo Eanes do Viñal:

*Cando eu sobi nas torres sobre lo mar
e vi onde soía abafordar... (4)*

(1) Roi Fernandes, c. 288. Integra.

(2) Xulao Bolseiro, c. 774 e 776.

(3) N. Fernandes Tornerol, c. 246.

(4) Gonzalo Eanes do Viñal, c. 309.

como en Nuno Porco:

*Irei a lo mar vel-o meu amigo,
preguntalo ei se querrá viver migo,
e vou namorada! (1)*

Moltas mais cousas sabemos do mar e dos trobeiros. Nos cantares andivo que Pero d'Ambroa, por medo ou polo que fora, non embarcou nunca:

*Pero d'Ambroa sempre oi cantar
que nunca vos andastes sobre mar... (2)*

Per'Amigo de Sevilla conta como se lle ofrecen pra ficar como pagada sua unha rapariga natural do mar, cando veu en romaxe a Compostela (3).

Pol-a sua parte D. Afonso X cando andaba desacougado dábaselle por embarcar e por coidar no mar, contrariamentes ó que lle pasaba a Pero d'Ambroa e non pra faguer o que fixo D. Fernando que «conquis de mar a mar» no verbo de Pero da Ponte (4). Don Afonso de Castela e de León confesa «o espanto das armas «por cuanto mui perigosas son» que o mellor «é un bon galeón que m'alonge muit'axiña»... e jura por Deus non traer manto, nen grañón, nin ter razons d'amor, nen amar e adicarse a ir «pol-a mariña vendend'o ceb'e fariña» ca xa fora mariñeiro e queríase gardar do alacrán (5).

CABO

Deixei adrede pra rematar a soia cántiga con que Meendiño aparés no Cancioziro da Vaticana porque coido elspresa, millor que ningunha, o sentimento da paisaxe e da sua saudade. N'ela a paisaxe son as ondas do mar, pero non xa como decorado, fondo pasivo ou accidentalmente alituante, senón como principal elemento da acción. Esta cántiga, a 438, arrédase pol-o seu carácter de total-as outras e garda nos seus dazaolito versos un sintético dramatismo. Pra min é a mais lograda manifestazón poética do noso medioevo e

(2) Nuno Porco, c. 717.

(3) Gonzalo Eanes do Viñal, c. 1024.

(4) Per Amigo de Sevilla, c. 683.

(5) Pero da Ponte, c. 54.

(6) Don Afonso o Sabio, c. 65.

penso que a escorella ordeazón da métrica no impulso, oscilante e crecente de vaga, que a anima, non foi superada aínda nos novos. Di.

*Seríam' eu na ermida de San Simón,
e cercaronm' as ondas que grandes son,
en atendend' o meu amigo!*

*Estando na ermida, anf' o altar,
cercaronm' as ondas grandes do mar,
en atendend' o meu amigo!*

*E cercaronm' as ondas que grandes son,
non ei barqueiro, nen remador,
en atendend' o meu amigo!*

*E cercaronm' as ondas do alto mar
non ei barqueiro, nen sei remar,
en atendend' o meu amigo!*

*Non ei barqueiro, nen remador,
morrerei fermosa no mar maior,
en atendend' o meu amigo!
Non ei barqueiro, nen sei remar,
morrerei fermosa no alto mar,
en atendend' o meu amigo!*

Con esta historia de amores quero rematalas miñas verbas de oxe. cativo adobio d'unhas papeleitas adicadas ós que non tendo vagar de enxergar o complexo dos nosos Cancioeiros queiran coñecer-as belezas que gardan e os problemas que suscita o seu estudo.

XOSE FILGUEIRA VALVERDE

Arquivo filolóxico e etnográfico de Galiza

Ditos referentes a xentes e pobos.

De Carballiño bó pan e bó viño
En Portela de Lamas ricas damas
En Torresas parar poucas veces
En Pereiros fúxeme ós carreiros.
No Paraño corre que te apaño
Nas Antas moito frío e poucas mantas
Soufelo moito pago e pouco bebo
En Vilapouca dano de pé por non gasta-la
roupa.

En Cerdedo moito pago e pouco bebo
Cañotos os de Pedre
Farraquiteles (1) os de Sacos
Ladrons os de San Xorxe
Alpurrantes (2) os de San Xorxe
Saramagueiros os de Viascón
Tralantes os de Tenorio
Carreiros de Mourente
Refugallo en Rebordelo
Xente honrada en Carballedo.

(1) Farraquiteles é unha verba dos castelros.
(2) Alpurrantes tamén é verba dos castelros.

De Bora un e de Xeve ningún

Dous de Xeve e un de Bora botan
ó maestro fora da obra e se vai
un de Marcón hastra vai o patrón.

Pra maestros de alboradas, Lugo ten a fama.
Pra tripas en Ourense.
Viño tinto en Ribadavia.
Pra porcos na Cañiza, que nunca foron la-
vados.
Pra capas Pontearreas, e no Porriño roubadas.
Sardiña salada en Vigo.
Ostras na ponte San Payo.

Estoupa - xogos os de Loureiro
Na Lama xanta e vaite
Atestados os de Barcia
Besteiros na Corredoira
Farramonteiros os de Caroy.

Istes ditos foron recoilidos en Carballedo

(Cotobade) de boca d'un vello cego. Carballe-
do é terra de canteiros que van e veñen, e isles
ditos refírense ós seus viaxes.

Había refrás, según din, que segúan o ca-
miño dende Madri do xeito que os da primeira
riola siguen o de Ribadavia a Mourente (Pon-
tevedra) seguindo a estrada que vai a Madri.
Eixemplo: Altas casas en Madrid - Colexos
en Peñaranda, etc.

CASTELAO

Folk-lore de Cariño.

Teño unha navalla nova
tres pesetas me custou
catro ben as vale
cinco xa mas dan
o que a queira en seis
que veña a miña casa
buscala en sete
que en oito poida que lla deixe.

Recollida en Cariño, Condado de Ortigueira

Ben-Cho-Shey

Oración a S. Miguel

San Miguel está en la puerta.
con la capa descubierta
preguntando, preguntando
por las borlas del cordón.
Yo le dije una oración,
oración al peregrino
cuando Jesucristo vino
Y se puso en el altar
con los piés echando sangre
Y las manos a tobal
Y le vino Magdalena
que se los vino limpiar.
Tente, Magdalena, tente
no me vengas lastimar;
estas son las cinco llagas
que tenemos que pasar
por los vivos y los muertos
los cristianos observar.
Encontré una señora
muy devota del rosario
le pregunté donde iba,
me respondió caminando:
Anda niña, anda niña
que al pronto que lleguemos
le estarán crucificando.
Angeles van para el cielo

todos van en procesión,
debajo de aquel pendón
va Jesucristo clavado
clavado de pies y manos
con la lanza en el costado
la sangre que de él caía
caía en un cáliz sagrado
los hombres que de ella beban
serán bienaventurados.
El que esta oración dijere
todos los viernes del año
sacaba un alma de pena
y la suya de gran pecado

Recollido en Cariño, Condado de Ortigueira

Ben-Cho-Shey

Oración pra énanlas do so daiter

Na miña camiña me deitei
sete anxeliños encontrei:
tres ós pés, catro á cabeceira
Nuestra Señora pol-a dianteira.
Ela me dixo: durme e repousa
non teñas medo a ningunha cousa.
Con Dios me deito, con Dios me levanto,
con la Virgen María y el Espíritu Santo.
Arca Sagrada divino secreto
donde Nuestro Señor está encerrado
con llaves como un hombre muerto.
A cantar de gallo primo
sete anxeles conmigo
sete libros están lendo
sete candiles ardendo.
San Vicente, meu parente
que me puxo la cruz en la frente
para que el demonio non me liente.
Amen, amen, Jesús.
Cristo muerto en la cruz
nin de noite, nin de día
ni en la hora de mi muerte
desampare el alma mía.

Recollido en Cariño, Condado de Ortigueira.

Ben-Cho-Shey

Non deixe de mercar

COUSAS por CASTELAO

Prezo CATRO pesetas

OS HOMES, OS FEITOS AS VERBAS

HOMENAXE A UN PRECURSOR

A Real Academia Galega quixo rendirle un homenaxe a D. Francisco María de la Iglesia no primeiro centenario do seu nacemento que se cumpriu o 2 de Febreiro.

Con este ouxeto organizou unha velada no salón de festas do «Circo de Artesanos» da Cruña á que asistiron os fillos do lembrado, D. Santiago e doña Eladia.

A velada foi moi solene. Abriuna o Presidente da douta corporación D. Eladio Rodríguez González, lendo unhas sentidas cuartillas acuguladas de loubanzas para o ilustre patriano compostelán.

O Sr. Carré Aldao deu a coñecer ó público seguidamente, n'un traballo notabre, algo da laboura enxebre e cultural feita por D. Francisco María de la Iglesia.

Pronunciou logo un discurso en galego. Antón Villar Ponte, cantando de xeito incidental á liberdade e á rebeldía, nai da hestoria.

D. Fernando Martínez Morás leu un estudo brillante de Amor Meilán, encol da personalidade do lembrado; e despois unhas cuartillas de D. Alfredo de la Iglesia, fillo de D. Francisco, nas que se apuntaban conceptos moi interesantes en relación co'a época dos primeiros «precursores».

Pol-o derradeiro, doña Eladia de la Iglesia, ategade d'emoión, n'unhas cuartillas tamén, dou gracias á Academia, pol-o homenaxe feito a seu pai; e D. Santiago de la Iglesia pechou o acto c'un discurso elocuentísimo, evocando a Galiza de mediados do século XIX, no que demostrou que sin liberdade non pode florecer o arte.

A síntese de canto se dixo na velada é esta: que D. Francisco María de la Iglesia, nado en Compostela, foi un mestre d'escola exemplar que levaba os seus alumnos á faguer xelras pol-o campo, de carácter cultural, falándolles na lingua materna; que fixo descubrimentos arqueolóxicos; que recolleu datos folk-lóricos; que escribiu moitas poesías galegas e que compuxo o primeiro drama enxebre «A Fonte do Xuramento» e o primeiro libreto de zarzuela escrito na nosa lingua, ó que puñera música Pascual Veiga; que tiña un corazón humanitario que lle levou a consolar ós coléricos e a amortallalos cristianamente cando aquela famosa peste que azotou á Galiza; que prantou arbres que inda hoxe se conservan na Cruña,

que, pol-o mesmo, merecente sería d'un capítulo no libro de Murguía «Os precursores».

Como complemento da velada de que falamos o coro «Cántigas da Terra» o remate d'ela cantou a Alborada de Veiga, en homenaxe a D. Francisco María de la Iglesia, que según sabedes, foi autor da letra.

A Academia Galega tenciona faguer outros homenaxes semellantes a insines centenarios, do século pasado, que traballaron moito pol-a cultura galega e que hoxe fican xa esmorecidos para a maoria dos seus paisanos.

E merecente, pois, d'un aprauso por empresa tan xenerosa e patriótica.

O SENTIMENTO NAZONALISTA E O INTERNAZONALISMO

INGRESOU no Seminario de Estudos Galegos, como socio correspondente, Ramón Vilar Ponte. D'este leu un traballo, Xavier Pardo, titulado «O sentimento nazonalista e o internazonalismo» que coidamos debe de se impregnare e faguelo público, posto que demostra con argumentos rexos e con xulzos autorizados d'ilustres pensadores radicados dos pobos mais progresivos do mundo que o internazonalismo non somentes é compatíbre co nazonalismo, senón que só pol-o desenrol-o trunfo dos ideas nazonalistas, poderá chegarse a unha verdadeira e fraterna es:rituración internazonalista.

Por suposto, que Ramón Vilar Ponte concruye, esgrimindo razóns crarisimas, que o nazonalismo que él defende — e que é noso — resulta nemigo do imperialismo.

O IDEAL AUTONOMISTA NA ALSACIA

Nun artigo publicado en «El Sol», falaba Gaziél do problema alsaciano, do que dixó Corpus Barga que é «primeiro gran novo problema da política interior francesa». Trátase d'un pleito autonomista, tanto mais serio canto que Francia non entende de ningunha crás de autonomismos.

A Alsacia saíulle un alma diferente da francesa, e como di Gaziél con grande lóxica, o feito é grave: porque cando a unha masa de homes lles sal un alma, tardan pouco en aspiraren, pol-o menos, a ter tamén un corpo, inda que, sexa serodio.

O se dar conta de que tiña un alma foi o que fixo xurdir na alsacia iso tan rudo, tan abraian-

te e inesperado que é o alsacianismo. O alsacianismo que xa alporizou ós centralistas políticos franceses, levándoos a tomaren rexas medidas disciplinarias contra deputados, alcaldes, concelleiros e empregados públicos d'aquel país agora xunguido á República d'alén os Pirineos.

Os laios que deitan da Alsacia respontan os xornaes de París falando da sacrosanta unidade nacional e de rexionalismo ben entendido, que debe limitarse ó folk-lore e á cocíña. N'unha verba, que a Prensa parisién, fainos lembrar da madreleña - di *Gaziel* - con respecto a Cataluña.

É, pois, o de Alsacia, un caso interesantísimo pra nós, que no porvir ha de nos ofrecere curiosas leccións de moito proveito.

Unha vegada meis imos ver experimentalmente, concruye *Gaziel*, qué método e millor pra tratar eses estados clínicos da política d'un país que se caracterizan pol-a irrupción e erguemento súpeto, fatal, das almas rexionaes: o de pecharlles de firme o paso, saia o que saia, tornando de os esmagar co rodelo da uniformidade, ou de acollel-os con amore, garimosamente, deixándolles sua indomable persoalidade, coma son d'unha nota crara e única, profundíndoa, con total-as complementarias, n'un magno acorde maior.

A "SOCIEDAD CULTURAL CURROS ENRÍQUEZ" DE CELANOVA

ISTA sociedade no pouco tempo que leva d'eisistencia ten realizado xa unha serie de actos culturais e proleuta outros da meirande importancia e intrés.

Invitados por ela diron conferencias Euxenio Montes, Vicente Risco e Florentino L. Cuevillas. Pra logo anúnciase outra conversa a cargo de Ramón Otero e coincidindo co-as festas das Marzas poráse a primeira pedra d'un momento a Curros e celebrarase unha velada no seu honor a que mandarán adhesión moitos escritores galegos e que ha ser presidida por un fillo ilustre da nosa Terra.

Acesamente damol-o parabén á Sociedade Curros Enríquez e ó seu presidente Fernando Melero.

LETRAS D'AFORA

RAINER MARIA RILKE

O coro d'espalladas voces dos puros artistas da verba e do pensamento xuntouse n-estes días pra honra d'un outo e raro poeta. Din os qu'os coñeceron, coma cicais a y-alma late-xante d'estrela de Rilke tiña voado fai tempo, dosito dinantes qu'os probe corpo feble finara mosoedade romántica d'un castelo do Valais, na ampantes neveiros, héroica beethoveniana Rel torrentes baixo os abetos pensatibres! E

feito Rilke viviu en compañía da sua morte. Nos *Cahiers de Malte Laurids Brigge*, a obra capítal en prosa do poeta, a morte (non con M, senón a sua, a de Malte) é cicais o personaxe sempre presente no diálogo interior. Di Antonio Marichalar no derradeiro número da *Revista de Occidente*: «No estaba muerto; pero ido sí. Era un turbio despojo fantasmal. Vivía, como había vivido siempre, como un trasego medroso, como un duende: alma en pena que va por donde quiera, sin dejar huella de su paso jamás». Non s'albisca nas derradeiras frases un *trémolo* romántico? Fai pouco, un novo non s'astrevia a escribilas.

É preciso falar do seu vivir, das suas relacións. Nasceu en Praga no 1775; deixou a Escola Militar, fixo estudos en Munich, en Praga, en Italia. Nos primeiros versos hai lembranzas do Goethe lírico, de Heine. Porqué non sinala' coma influencia directora a de Novalis? Principiou a ser grande artista cando voutou os ollos xa cansos de letras, ó chán patricio. É a lei de todol-os verdadeiros poetas. «De que fonda maneira m'enfeliza - a cántiga do pobo de Bohemia - Paseniñamente entra no curazón - e faino pesado d'emozón - Cando un rapaz xogando - asubía calquer aire do pobo - a sua cántiga inda m'acompaña - na noite, ó fondo do meu ensoño».

Viu Rusia no 1897 (Dostoyewsky, Tolstoi, con quen falou moito). Logo a Francia (Rodin) o Norte (Dinamarca, Suecia), a Arxelia tamén doada, nas vacaciós do pensamento a André Gide. Venecía na amizade da derradeira muller capaz de levar a coroa de dogaresa e de se casar co morno Adriático bizantino: Eleonora Duse. Andivo moito por España coma Hauptmann. Por onde? Non se franqueou con ningún. Logo moitos anos en París. Un bó departamento no Hotel Biron (Rilke era rico entón, arruinouno a grande guerra), amizade de Paul Valery, Gide, Verhaeren, medos, escapadas, eisaltazón das puras potencias do espírito. No 1914 pechouse no malencónico castelo de Muzot. Ó igo-al que a *Obermann*, os Alpes acolleron coma petrucios ó grande isolado. Un castelo pequeniño, terriblemente soilo n-un vasto hourizonte de montes tristesiros; cámaras antigas e pensativas de sombrizo moblaxe e pouca luz «lembra Paul Valery».

Cando se publicaron en francés os *Cahiers de Malte Laurids Brigge*, os poetas franceses e algús de fora (Marichalar) fixéronlle o homaxe lidoado *Reconnaissance à Rilke*. Na dita obra o persoaxe danés é Malte con a trasposición da personalidade de Rilke, o froceiemento da sua longa espereñcia íntima das pantasmias. Poucos libros van no século de poesía e sentimento tan descubridor de novos acentos d'insospeltadas loaxanias nas verbas e no misteiro do mundo interior. E log-o a estranxeza das situacións, das lembranzas e a in-

terpretación dos feitos diarios. Un anaquiño calquera:

«E si penso n-outros que eu vin ou dos qu'ouvín falar, sempre a mesma cousa. Todos levaban a morte n-iles. Istes homes qu'a levaban na coraza coma un prisioneiro; istas mulleres que se voltaban vellitas engurruñadas e tiñan unha morte fina e fidalga, no grande leito, com'un esceario, diante toda a familia; os criados e os cás da casa. Si, hasta os nenos, inda de pequeniños, non tiñan unha morte calquera de nenos: refacíanse e morríanse asegún iles eran e asegún fosen a sere».

«E de que malencóneco dulzore era a beleza das mulleres encinta, cando de pé, sin quere-lo, deixaban cair as maus longas sobr'o ventre enchido de dous froitos: un neno e unha morte! Seu sorrir pálido, soila vida no rosto valeiro, non viña de que cicais coldaron sentire medrar un e outra dentro de si?»

Ten moitos poemas alemáns e franceses. Os primeiros traducidos por Valery e por Maurice Betz. Os derradeiros que fixo compoñen o volume *Vergers*.

Unha opinión de Rilke sobr'a poesía: «Pois os versos non son sentimentos senón esperencias. Pro fazer un soilo verso é preciso ter ollado moitas vilas, homes, e cousas. É preciso repensar camiños en terras descoñecidas, en viaxes que se ven longamente chegar nos días da infancia inda cheos de misteiro, nos mares, nas noites de viaxe. É preciso sabelos esquecer cando son moitos e ter a gran pacencia d'agardar a que volten. Pois por iles non son nada. Soilo cando chegan a sere en nós sangue, ollar, xesto, cando non leñen nome e non se distinguen de nós, soilo entón, pode acontecer que n-unha hora moi rara, xurda d'entr'iles a primeira verba d'un verso».

Libro de imaxes, Elexías de Duino, Sone-los a Orfeo. Pra rematar, dous poemáticas de *Camiños*:

«Camiños que non levan a ningures - entr'os lameiros - e diríase qu'afastados - adrede do seu ouxeto - camiños qu'ás veces non ollan - diante d'eles - mais qu'o espazo puro - e a primavera».

«Segue calada si o Anxo - de súpeto se senta na tua mesa - docemente desfal as enrugas - do mantel baixo o teu pan - Ofrece-lle teu esgrevio compango - pra qu'il á sua volta o probe - e que erga ó seu beizo puro - a sinxela copa de todol-os-días».

R. O.

UN NOUVEAU MOYEN AGE,

por NICOLÁS BERDIAEFF.

ISTE libro está chamado a espertar moitas cavilacións encol do tema vital da decadencia

d'Ocidente e dos camiños do porvir. Un estudioso d'hoxe pódese fazer unha especialidade soilo con seguire atentamente a maneira d'enxergal-o probrema. Por falla de perspeitividade inda non sabemos si os libros traballan na marcha das sociedades coma n-outora, si é qu'os estudosos non se lles dá demasiada importancia por aquilo do oficio. Si a sensibilidade social se deixa traballar, pol-as ideas, n-hal dúbida que Berdiaeff deixará un vibradoiro roncel. Ara destemido, forte e sinxelo. O seu fanal de proa loce misticamente. E a mau do timoeiro vai guiada por un seguro sentimento cristião. Deus vai sendo algo mais que o iceberg á deriva qu'axexa Ortega e Gasset cos seus ollos escollastas de literato. É intrasante a carreira d'iste Berdiaeff, home d'entrecello e naris eslava (a carátula que se pega á vidreira acedando a dixerión do burgués ben calafateado) e cabeleira de Kappelmeister ou profesor de filosofía co seu anaco de calva crecedeira. Foi, naturalmente, marxista e levaría aqueles sombreiros brancos dos sozialdemocratas do 1900. Mais n-iste ano rompeu co socialismo comunista co libro *Suxetivismo e Individualismo na filosofía social*, ó que seguiron outros (*Filosofía da Liberdade, O senso do auto criador, Filosofía da historia*) inspirados no pensamento ruso ortodoxo, da Eirexa patriarcal frente do Santo Sinodo, demasiado apegado ós dourados do poder. Foi exilado pol-o zarismo. Logo, baixo os Soviets seguiu profesando na sua cátedra de Moscú un ensino cristião, o que lle valeu a cadea e o destierro en 1922.

No seu novo libro, compretando o pensamento dos devanceiros, Berdiaeff faise profético e asegura qu'estamos entrando n-unha nova Edade Media. O Humanismo (o espírito do Renacemento) está xa morto. Esgotou as suas limitadas posibilidades. Limitadas por que o Humanismo, cada vegada mais distanciado de Dios, rematou por se distanciar por completo tamén do home, pois iste non existe senón coma imaxe e lembranza de Deus. O proceso desenrolouse dende o final da Edade Media hasta os derradeiros do século dazanove. O principio foi unha cousa fermosa o ollar as forzas criadoras do home traballando celbes. Unha primavera soante de xogos. Mais por demasiado confiado en si, por demasiado humano, o sentimento moderno foise queimando n-unha lampa crecente chegando ás iristes furias (positivismo, socialismo, anarquía) ben conosciadas. É o vello Adán apartándose da gracia pra fazer a esperencia da natureza. O home ledamente liberado ó príncipio, chegou a afundirse no informe dos elementos inferiores da vida (marxismo, comunismo, imperio do Estado). A civilización (no senso de Spengler, xa clásico) que fuxiu de Deus e erguer tantos veos d'ilusión, cecou na guerra e na re-

volución. Como Rusia non soupo do Humanismo e por iso fixo a revolución bolchevique, de fondo relixoso, pois vai levada contra Dios, é *satanocrática*, pois o pobo ruso ten que realizar ou a fraternidade en Cristo ou a camaradería no Antecristo. Berdiaeff profetiza un definitivo rexurdimento do espírito cristián que fará un réxime *demótico*, non democrático, que santificará o traballo lixado polo capitalismo e o socialismo e criará o ascetismo salvador. O autor, nemigo do feminismo de hoxe, pensa pr'a muller unha función mais outa. A muller, mais achegada por natureza á y-alma cósmica, foi por mala vía no movemento da emancipación; ela será o igual que no Evanxeo a portadora dos aromas cando na nova Edade Media o senso mistico do amor se volva car'á eternidade.

O libro de Berdiaeff está presentado en francés pol-a casa Plon, un dos órgaos do movemento tomista moderno, do que inxire un sentimento filosófico cristián nos paisaxes espirituais das novelas, nos temas dos ensaios, na maneira d'enxulciar os libros. A casa Plon ten sua editorial e librería na rue Garanciere, calada, sabia, pensativa, preto de San Sulpicio, o tempo das grandes misas orquestradas, e da fonte dos catro bispos, no cerne de París eclesiástico no qu'inda interesa Port-Royal.

R. O.

REVISTAS

CÉLTIGA, Bós Aires, 25 I 1927.

ORIXINÁS de Xulio Sigüenza, João de Deus, Leandro Carré, Lois Tobio, Herminia Fariña, Paz Andrade, M. García Barros, etc. Poñamos en releve as afinadas verbas de Paz Andrade encol das línguas ibéricas na Real Academia Hespáñola, que resumen o sentir de moitos galegos, ecceais os mais asisados e que millor se decatan do choyo.

«Pra nós a reforma que vimos comentando, non ven a ser outra cousa que a centralización do úneco que non estaba centralizado. O Estado, en troques de nos tirar coa esmola de dous académicos, e de nos afalagar, solermino, discerníndolle oficialmente a categoría de idiomas ós que algúns parvos aínda viñan reputando dialectos, en realidade o que ven é a nos arrebatore de feito a facultade inalienable d'exercer a hexemonía da nosa fala; ven a nos disputar o derelto e a misión de coidala, refacela, perfeccionala i-espallala coma nos pete».

A cousa ven logo razoada. En todo caso, coidamos debermos chamar a atención sobro pensar do Paz Andrade, que ademais non é li soilo en sostere.

EL DESPERTAR GALLEGO

ISTE órgao da Federación de Sociedades Agrarias e Culturales dos galegos da Arxentina traínos a cada novo número unha nova alegría e unha nova esperanza.

Nunca, en ningunha colexividade de galegos emigrados se traballou tanto, con tanto entusiasmo e tanta intelixencia com'agora se ven traballando na colonia residente na República do Plata.

Suárez Picallo, Blanco Amor, D. Rial Seijo, Alonso Ríos, Isla Couto, Xulio Sigüenza, Cao Turnes e outros moitos, homes todos de rexá ideoloxía, de forte cultura, d'intelixencia crara e precurada e sobor de todo de vontade varuda, teñen posto mau na tarefa de galeguizar ós que se esquecen da terra e de tirar a máscara ós desleigados.

Serie cousa longa o enumerar ó miudo a serie de labours que teñen feito, loitando de cote coa indiferenza suicida ou cas ruís intencións mais ou menos encobertas, e mencionaremos solo a Semana Gallega, de cuio programa xa terán noticia os nosos leutores pol-a prensa diaria, programa que se cumpriu en total as suas partes e no meio do meirande entusiasmo.

As verbas acesas de Sigüenza, Blanco Amor, e Picallo, non deberán caír en terra erma e a semente das ideas boas e xenerosas prenden n-algús corazóns.

Ó felicitarlos ós nosos irmans da Arxentina compre que o fagamos tamén á Federación patrocinadora da Semana Gallega, e ó mesmo tempo, que dirixirles unha súplica: que as Sociedades que a constitúen non deixen esmorecer a suscrición aberta pro libro escolar galego, cuia necesidade sintese mais cada día.

A NOSA TERRA

Febreiro 1927.

SUMARIO: *Ao decorrel-os días: Esquemas e lembranzas.* R. Otero Pedrayo; *Cousas.* Víctor Casas; *No camiño de San Yago* (diario da pelengrinaxe). X. Pardo; *Marxinales.* Francisco Abelaira; *Lírica.* José M. Cabada Vázquez; *Lembranza dos loitadores. As cobas dos céltigos.* Xuan Fernández Azorin; *Unha bandeira no ceo; Da renacencia galega: A evolución do galego e os seus críticos.* V. Risco; *Flores de Portugal; Francisco María de la Iglesia* (encol do seu centenario); *Lecturas.*

LEA VOSTEDE
A REVISTA
MENSUAL

NÓS

BOLETIN DA
CULTURA
GALEGA

Imprenta LAR. Reel. 36 - 1.º A Cruña

Dr. MOSTEIRO

MÉDICO ODONTOLOGO

Medicina e Cirugia da boca -- Electricidade -- Rayos X

A Clínica Dental mais completa de Galicia

SÁNCHEZ BREGUA, 5-1.º

A CRUÑA

LUIS FÁBREGA

Droguería e Farmacia

Progreso esquina a Luis Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE

Plumeiros RAFIUM

De mais dura qu'os de pruma e limpa millor
Véndense en todo-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Reloxería ZENITH

Máquinas parlantes, Discos
Agullas e Accesorios

M. Calviño

OURENSE

A mais económica de Galicia

MERQUE VOSTEDE

SINTESE XEOGRÁFICA DE GALICIA
por Ramón Otero Pedrayo

SANATORIO QUIRURJICO

DIREITORES

Manuel Peña Rey

Ginecología e Partos

José Mosquera Blanco

Cirugía geral
Especialista na gorxa, nariz e ouvidos

Situado fronte á Alameda do Crucero, ten todas-as condicións precisas.—Practicase toda crés d'operacións.—Dotado de todos-os adiantos que pide a actual Cirugía.—Modernas instalacións de RAYOS X pra diagnóstico e RADIOTERAPIA superficial e fonda con voltaxe de 200-600 voltios.—Aparello de Diatermia pra tratamento de Auexites, procesos inflamatorios, reumatismo, etcétera.
Lámpara de cuarzo pra sol d'alitude e ultra-violeta pra tratamento d'escrofulosis, raquitismo, alopecias, eczemas, etcétera.
Admítese embarazadas, e cóntase con material esterilizado pra fora da cidade en casos d'urxencia.—Poden colaborar en todo-os compañeiros, previo consentimento dos directores.

BODEGAS GALLEGAS PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE. LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18--Ourense

Augas bicarbonatado-sódicas de
M O N D A R I Z

FONTES DE GÁNDARA e TRONCOSO
Propiedade dos FILLOS DE PEINADOR

MONDARIZ—BALNEARIO está situado a 35 kilómetros de Vigo e a 20 das
estaciós de Porriño e Salvatierra de Miño
O Hotel do Estabrecimento está aberto do 1.º de Mayo a 31 de Octubre

PÚXOSE Á VENDA

ROSZIA:POR
ARMANDO
OZARALO

SEIS reás

F. ROMAN E SACO
DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19

Teléfono 28

OURENSE

ADEQUIRA

SINZESE:XEGRÁFICA

DE:GALICIA:POR:R.

OZEPO:PEDRAYO

TRES psetas